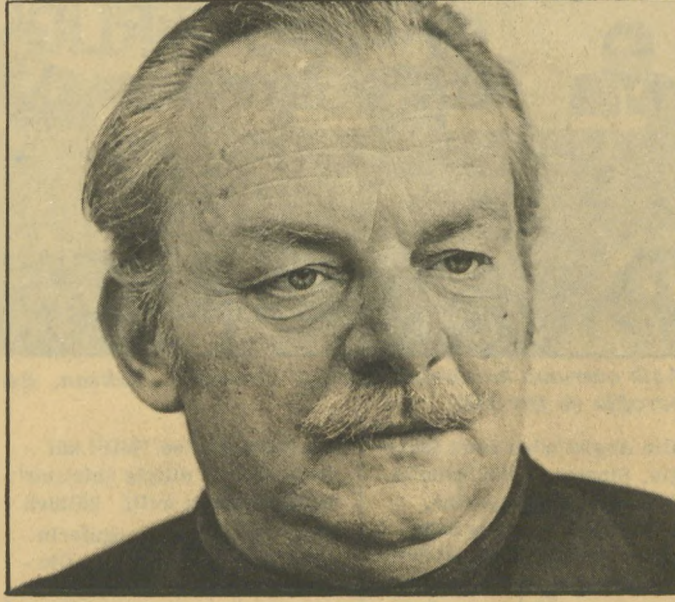

Şair ve yazar Melih Cevdet Anday, "1973'te Türk Şiiri" konulu soruşturmamı - za rahatsızlığı nedeniyle katılmamıştı. Son yılların bir akımı olan "Yapısalcılık" (Strüktüralizm) ile ilgilenen, şiirine yapısalcı bir nitelik getirmeğe çalışan Anday'ın, şiirimizin bugünkü yeri, Batı-Doğu etkileri ve kendi çalışmalarıyla ilgili açıklamalarını sunuyoruz :

MELİH CEVDET ANDAY

"Şiirime, yapısalcı "Strüktüralist" bir nitelik getirmek, şimdi ile geçmiş arasında bir bütün anlayışına, varmak istiyorum."

mızın gelişiminde olumlu bir yer tutamamışlardır.

Anlamıyor değilim, Batıya siyasal bakımdan kimi kızgınlıklarımız, onun yazınına karşı da ters bir duygu doğuruyor bizde; ancak çeviri alanımızın nerdeyse baştan başa Batılı yapıtlarla dolu olması, bununla gelişmektedir. Ayrıca, yabancı yazınları tanımak, her yerde, her zaman, yararlı olmuştur. Batı sanatçıları da Doğudan esinlenmişler. Bunu biliyoruz. Onların ozanlarından, ressamlarından, müzikerlerinden, örnekler getirmek hiç de zor değil. Oysa bizde, "Batı etkisi" sözü, kendimizi unutmak, köksüzleşmek, yabancıları körü körüne taklit anlamında bir yergi olarak ilerli sürülüyor. Büyük Batı yazınlarının iç gelişimi, zincirleme oluşumu, gözönüne getirilecek olunursa, gerçekten de bizim bunca yüzyıllık yazınımızda benzeri bir süreklilik bulunmamasına üzülmek yerinde olur. Ne yapalım ki, bizim suçumuz değil bu. Şiir, genellikle yazın, bir ana dil

sanatıdır; bizimse ana dili - miz, bir yazın dili olarak, daha yeni kuruluyor. Bakın, Türk Dili Dergisi'nin, "Gezi" türüne ayırdığı son sayısında, Ahmet Haşım'le, Yahya Kemal'in dilini bile sadeleştirmişler.

Ya sizin kuşağımız, 1940 kuşağı şairleri?

Bizi Batı etkisinde suçlamak yerine, konuşma dilimizi kullanarak şiir yazmakla nitelendirmek daha yerinde olur. Etkilenmeye gelince, etkilenme, Batıdan da olabilir, Doğu'dan da... Ve olmalıdır.

Sizin son çalışmalarınızda Doğu'dan yararlanma var. Bu son çalışmalarınızla ilgili ayrıntı verebilir misiniz?

"Troya Önünde Atlar" isimli son uzun şiirimde ve ondan sonra yazdığım, kısa şiirlerde, böyle bir denemeye giriştim ve sürdürüyorum. Yukarıda da söylediğim gibi, Doğu ile Batı arasında bir fark gözeçmüyorum, hatta bu ikisinin benzerlikleri üzerinde, a-

nakronik bir yöntemle duruyorum. Bir ozan için, her çeşit felsefi görüşün kapısı açık olmalıdır. Yararlanma elbet ki bir kişilik meselesidir.

Yeni şiirin öncülerinden biri olarak kabul ediliyorsunuz. 1940'dan bu yana şiirimizinge geçirdiği aşamaları belirtebilir misiniz?

1940'dan bu yana, şiirimizin gelişmesini de, ben ilk sorunuza verdiğim yanıt yönünde değerlendiriyorum. Dil sorununu yüzünden, kendi geçmişimiz yok. Ya da birtakım, biçim sevgileri olarak çok az var. Bu bakımdan da yüksünmüyorum hiç, etkilerin içeriden, dışardan, daha çoğalmasını istiyorum. Eliot, Budizmeden ve Jules La Forge' dan; Pound, Çin ve Provence' şirinden; Seferis, Eliot'dan yararlanmış da, biz neden eski-yeni, bütün dünyayı yanımıza almayalım? Ancak şunu da söylemek gereklidir ki, dilini iyi anlayamasak da, eski şiirlerimize bakabilmeli, onlarda, bugüne getirilebileni ayırabilmeliyiz.

1940'larda yapılan, konuşma dilinin şiire girmesini sağlayacak bir arındırma işiydi; öyle ki, o şiirin alçak sesle, sakın, duygulanmadan okunması, ve bununla sıkı sıkıya bağlı olan basit insan tipleri, giderek, önemli sözlere, öğreticiliğe yüz vermemesi bunu gösterir.

O günler şimdi çok geride kaldı. Şimdi o şiirin eleştirisi, yergisi de yapılıyor. Haklı olarak. Bir toplumun şiir yaşamında bunlar olağandır ve olmalıdır.

Şiirle toplum arasında ne gibi bir ilişki vardır? Şiir toplumu, toplum şiiri ne yönde etkiler. Bunun kendi şiirinizde nasıl belirliyorsunuz?

Ozan, her çeşit toplumsal olayın etkisindedir bence. Ama bu etkiyi, onun şiirinde aramak, hele bulmak hiç kolay olmaz. Başka bir deyişle, ozanla toplum ilişkisi, aralıksız (immediat) doğrudan bir ilişkidir de, (belki bu ilişki başka hiç bir yerde bunca doğrudan olamaz), ozanın ürünü ile

Şiirimizin Batı etkisinde olduğu söylenmektedir. Bu konuda ne dersiniz?

Şiirimizin Batı etkisi altında olduğu söylenirken, yanılmıyorsam, yeni şiirimize bir yergide bulunuluyor. Oysa şiirimizde Batı etkisi, bilindiği gibi, Tanzimatla başlar, yeni değildir. Yazık ki, Cumhuriyet'ten sonra gelen kuşaklar, o şiirden, dili Türkçe olmadıği için esinlenemediler, etkileneemediler. Bugün, Tefvik Fikret'in, Ahmet Haşım'ın, yeni sözcüklere çevrilerek ortaya çıkarılması da bunu gösterir. Divan şiirimiz ise, İran şiirinin etkisindeydi; bundan ötürü de dili Türkçeden çok uzaklaşmıştı. Okullarımızda Arapça, Farsça öğretimi, çok yerinde olarak, kaldırıldığı için, bugünkü kuşaklar, o şiiri anlayamıyor, ya da zor zor alıyor. Durum bugünkü İngiliz ozanıyla, diyelim Shakespeare arasındaki ilişkiye hiç benzememektedir.

İngiliz şiirinin nasıl ortaya çıktığını anlatan çok ilginç bir incelemede, Orhan Burian İngiliz ozanlarının, Latin ozanlarından ne denli esinlendiklerini örnekleriyle anlatır; o incelemede görüldüğü gibi, İngiliz şiirindeki bu etki, düpedüz taklit olarak ortaya çıkıyor, İngiliz ozanı bir Latin ozanının anlattığını olduğu gibi alıyor, ancak bunu İngiliz dilinde yeniden yazıyor. Önemli olan budur işte; esinlenmek, etkilenmek, giderek, taklit, yeriyecek bir şey değildir. Yeter ki ana dilde ortaya çıksın. Tanzimat ozanlarının Batıdan, Divan ozanlarının İran'dan etkilenmeleri kınanamaz. Ancak bu etkiler, bizde Türkçe olarak çiçeklenmediği için, yazı-

MELİH CEVDET ANDAY

toplumsal olay arasındaki ilişki gene de çok derin bir özdeşlik taşır, kimi zaman hiç kendini göstermez. Bu da ozanın karşı komasından olmalı; çünkü onun başlıca amacı, toplumu ve doğayı değiştir - mektir, bu yüzden ozanılmaz, atar; bir şeyi yadsımaz, yok eder, ya da bozar. Toplum ile ozan arasında bir zaman u - yuşmazsızlığı da olur çoğun; geçmiş ile gelecek ve gün - müz birbirine karışır; o - zanın nerede, hangisinden söz ettiğini çıkaramayız kolayca.

Ozanın toplum üzerindeki etkisine gelince; ben bu etkinin nerdeyse yok denecek gibi az olduğunu sanıyorum. Çünkü şiirin ne olduğunu kimse bilmez. Ozan da bilmez. Kimi ozan biraz anlar gibidir, o an - lama da şiir yazarken, bir par-

lar bir söner. Dahası, ozanın şiir anlayışı boyuna değişir bence. Bununla baş edilemez. Ama gene de şiirin toplum üzerindeki etkisinden söz edilebilir. Ama bu etki, ancak bir şiirin eskimesinden, okula, eve girmesinden sokağa düşmesinden sonra olur. O zaman da şiir olarak işi - şten geçmiştir. Bir de şiirin, adliğe, bayağılığa karşı bir savaşı var. Bunun da etkisi çok sonra görülür. Bana sorarsanız, bir ozanın başlıca kaygusu, ulusunun kültürüne hizmet olmalı. Bir kültür yapısının yükselmesine yaramak, ozanın duyabileceği belki de tek mutluluktur.

Ben şiirime, özellikle son yıllarda, yapısalcı, "strüktüralist" bir nitelik getirmek istiyorum. Şimdiki zamanla geçmiş arasında ve çeşitli toplumlar arasında, benzerlikler ardına düşerek, bir bütün anlayışına varmak, doğayı belli

başlı öğelere indirmek gibi tarihi de sadeleştirmek, arındırmak... Bundan ne çıkar? Bilmiyorum.

Şiir, roman ve tiyatro çalışmalarınızı birlikte sürdürüyorsunuz. Bunlar içinde tercih ettiğiniz bir tür var mı?

Ben şiirden oyuna, oyundan romana geçmeyi, yazı tekniğindeki puntó ve biçim değişikliğine benzetirim. Faulkner, romanlarında bakarsınız, romen harfinden italiğe geçirir, onun gibi bir şey... Şunu söyleyeyim ki, oyunlarımı, şiirimin mantığı ya da mantıksızlığı ile yazıyorum. Bunu "Gizli Emir" adlı romanımda da denedim. Ama türün zorladığı özellikler de var ki, onlardan kaçınılamaz. Boyun eğmek zorundasınız. Başka bir deyişle, türden türe geçerken kafayı değiştirmeli. Keyif verici bir şeydir bu. Hangisini

yeğliyorum? Bana sorarsanız, her romancı, her oyun yazarı, uzun bir şiir hazırlığından geçmeli; şiir, dile dayanan bütün sanatların atasıdır bence. Söz yalnızca onda salt söz olarak bulunur. Ondan sonra nerde isterseniz kullanın. Bununla, şiir dışında kalan yazı sanatlarını küçümsediğim sanılmamış; hayır, söylediklerimin bununla hiç ilgisi yok. Bence her yazar, çeşitli türler, denemeli, böylece birini ötekiyle arındırmış olur. Diyelim, şiirini romandan, oyununu şiirden kurtarma olanacağını kazanır. Hangisini daha çok seviyorum, "Yarın Başka Koruda" adlı oyunumu yazarken, heyecan ile "Troya Önündeki Atlar" şiirimi yazarken, içinde bulunduğum ussal durum, birbirine benzemiyor. Gene de bakıyorum da, aynı şeyi yapmışım gibi geliyor bana.

■ ZEYNEP ORAL

Kişisel Arşivlerde İstanbul Belleği
Taha Toros Arşivi

* 0 0 1 5 0 9 7 8 7 0 0 6 *